

DE NIET CHALCEDONISCHE "ORTHODOXE" KERKEN

1. De Kerk van het Oosten

Deze Kerk is ook nog (maar enkel sedert de 19e eeuw) bekend onder de naam Assyrische Kerk, of (dat is een term die voortaan vermeden dient te worden) "Nestoriaanse" Kerk en zet de tradities voort van de Syrische Christenheid van Mesopotamië en Perzië, die in de 5e eeuw de banvloeken van het concilie van Ephese (431) naast zich neerlegde en zich zo geleidelijk aan tot een onafhankelijke Kerk omvormde.

De "nestoriaanse" Kerk is altijd een minderheid geweest in het aanvankelijk Sassanidische en later Islamitische Perzië. Maar deze Kerk heeft in de Middeleeuwen een buitengewone missionaire activiteit aan de dag gelegd, die reikte tot in dermate ver verwijderde contreien als Mongolië, Tibet, China, Maleisië en Sumatra. Door de invallen van de Mongool Timoer Lenk op het einde van de 14e eeuw werd deze uitbreiding duidelijk een halt toegeroepen. In de 16e eeuw was de Kerk van Perzië-Mesopotamië teruggebracht tot een klein aantal gelovigen, die merendeels in de oostelijke provincies van het huidige Turkije leefden. Bijna een derde van hen kwam om tijdens de Eerste Wereldoorlog als gevolg van moordpartijen en deportaties.

De meeste overlevenden zochten een toevlucht in Irak, waar zij in 1933 opnieuw vervolgd en uiteen gedreven werden. Dit veroorzaakte de uittocht van een groot aantal van hen richting Syria (oevers van de Khabour) en de Verenigde Staten. Sinds 1450 was het patriarchaat erfelijk geworden (van oom naar neef). Deze omstandigheid, de omstreden persoonlijkheid van de sinds 1933 naar de VSA verbannen patriarch Mar Shimoun XXIII en het aanvaarden door laatstgenoemde in 1964 van de gregoriaanse kalender, leidden tot het uitbreken van een schisma, dat na heel wat wederwaardigheden (zoals de moord in 1975 op Mar Shinioun XXIII) tegenwoordig is afgezwakt (doordat de patriarchale familie definitief is uitgeschakeld), maar niet volledig is opgelost.

Kort na zijn verkiezing in september 2015 heeft de Catholicos Mar Gewargis III, die voorheen sinds 1981 metropoliet van Irak was, aangekondigd dat de zetel van het Patriarchaat opnieuw naar Irak zou overgebracht worden en hij vestigde zich te Erbil, hoofdstad van Koerdistan.

De "Christenen van de Heilige Thomas" in de Indiase deelstaat Kerala zijn, naar het schijnt zeker al sinds de IVe eeuw, verbonden met de Kerk van Perzië. Zij zijn in de XVIe eeuw door de Portugezen gelatiniseerd, maar velen verkozen vervolgens in gemeenschap te treden met de Syrische orthodoxe Kerk (zie hieronder). Maar de kleine, zogeheten gemeenschap van Trichuris in 1908 in de moederschoot van de Assyrische Kerk teruggekeerd en zou ongeveer 15.000 gelovigen tellen.

Patriarch: Z.H. Mar Awa III Royel (geboren in 1975, verkozen op 8 september 2021), Catholicos Patriarch van de Heilige Assyrische Katholieke Apostolische Kerk van het Oosten (residentie : Erbil, Irak). Aantal gelovigen: 250.000 (van wie 130.000 in de VSA, Canada, kleine diaspora in Europa).

De patriarch van de Afscheiden Kerk is Z.H. Mar Gewarguis III Younan (gekozen op 12 november 2022), Catholicos Patriarch van de Oud Apostolische en Katholieke Kerk van het Oosten. Aantal gelovigen: 70.000. Men had gehoopt, na de dood van Mar Addai II (februari 2022), dat de twee Kerken zich zouden kunnen verzoenen, maar dit is niet gebeurd. Een nieuwe patriarch (Mar Yakoub III Danil) werd gekozen op 2 juni 2022, maar hij trad twee maanden later af.

2. De Syrische orthodoxe Kerk

De oorsprong van deze Kerk valt samen met die van het Christendom, meer bepaald met de Kerk van Antiochië. Het concilie van Chalcedon (451) veroorzaakte verdeeldheid in de Christenheid van Antiochië. Deze vervolgd Kerk dankte haar overleven aan de daadkracht van bisschop Jacobus Baradaeus (+578), reden waarom deze Kerk dikwijls "Jacobitische" Kerk genoemd wordt. In tegenstelling tot de in de middeleeuwen gebyzantiseerde "Melkieten" hield de niet Chalcedonische Kerk vast aan haar Syrische tradities. Na de Mongoolse invasie van

Timoer Lenk (14^e eeuw) zag deze Kerk haar aanhang dramatisch afnemen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden de Syrisch-orthodoxen van oostelijk Turkije, evenals de Armeniërs en de Assyro-Chaldeëen, het slachtoffer van een verschrikkelijke vervolging.

Medio 17e eeuw brak een groot deel van de door de Portugezen gelatiniseerde “Christenen van de Heilige Thomas” (India) met de katholieke hiërarchie. En ofschoon zij voorheen verbonden waren geweest met de “nestoriaanse” Kerk van Mesopotamië (zie hierboven), richtten zij zich tot de Syrische orthodoxe Patriarch om

een bisschop te verkrijgen. Maar een met tussenpozen optredend schisma verdeelt sinds 1912 deze “Syrisch-Malankaarse” christenen van Indië in twee takken: de tegenwoordig Syrische orthodoxe Malankara hetende Kerk, verenigd met het Patriarchaat van Antiochië, en de autonome Syrische orthodoxe Malankara Kerk.

De Patriarch: Z.H. Mor Ignatios Ephrem II Karim (geboren in 1965, verkozen in 2014), Syrisch-orthodox Patriarch van Antiochië en gans het Oosten, Opperste Leider van de universele Syrische orthodoxe Kerk (residentie: Damascus, Syria). Aantal gelovigen 350.000, van wie 150.000 in de diaspora VSA, Europa. Canada).

De Malankara-Syrisch-orthodoxe Kerk in Kerala (India) en in de diaspora telt ongeveer 1.200.000 gelovigen; Z.B. Mor Baselios Joseph Gregorios I, Maphrien en Katholikos van de Malankara-Syrisch-orthodoxe Kerk (geboren in 1960, gekozen in 2025) (woonplaats Puthencuriz, Kerala).

Er dient ook gewezen te worden op het bestaan sinds 1771 van de kleine dissidente “Syrische Malabaarse Kerk van Anjur-Thozhiyru” (10.000 gelovigen ?) of “onafhankelijke Malabar” ontstaan uit een conflict tussen personen. Het huidige hoofd is Cyrille Mar Baselios I, metropoliet en primaat van de onafhankelijke Malabaarse Kerk (geboren in 1956 en verkozen in december 2000).

3. De orthodoxe Syrische Malankara Kerk

Sinds 1912 bestaat er in de Syrische orthodoxe Kerk van India een diepgaande onenigheid tussen een partij, die ijvert voor volledige autocefalie, en een andere richting, die voorstander is van eenheid met het Syrische Patriarchaat van Antiochië. Na vooral voor de rechtbanken eindeloos voortslappende twisten, tijdelijke verzoeningen en compromispingen is de breuk in 1975 verergerd. Toen heeft de Syrische patriarch van Antiochië de Catholicos van de autocefale Kerk geëxcommuniceerd en als opponent een Catholicos-maphrien benoemd, wel verbonden met de Zetel van Antiochië.

Patriarch: Z.H. Mor Moran Baselios Marthoma Mathews III, Catholicos van het Oosten, Metropoliet van de Syrische orthodoxe Malankara Kerk, 92ste opvolger op de troon van de Heilige Apostel Thomas (geboren in 1949, verkozen in 2021). (Aantal gelovigen: 2,5miljoen, ook in de diaspora).

4. De koptische orthodoxe Kerk

Toen de overgrote meerderheid van de Kerk van Egypte in 451 trouw bleef aan de christologische leringen van de Heilige Cyrillus van Alexandrië en de in Chalcedon uitgesproken banvloek tegen haar leidsman, patriarch Dioscorus, van de hand wees, was meer dan 90 % van de Egyptenaren christen. De koptische Kerk werd hoe langer hoe meer een nationale Kerk met zeer uitgesproken liturgische, theologische en spirituele kenmerken. De Arabische inval in de 7e eeuw resulteerde niet in een onmiddellijke islamisering van het land. De christenen bleven minstens tot aan het einde van de 9e eeuw in de meerderheid. Tegenwoordig vormen zij nog een flinke minderheid van 6 tot 10 % van de bevolking al naar gelang moeilijk te controleren tegenstrijdige schattingen. Een

nieuw verschijnsel is het opkomen van een diaspora (Amerika, Australië, Europa, Arabië, de Golfstaten, enz.), die voortgesproten is uit de economische problemen van het land en de machtsontplooiing van het politieke islamisme. Maar de emigratie blijft beperkt. Het monastieke kent een verbluffende vernieuwing.

Patriarch: Z. H. Tawadros (Theodoros)II (geboren in 1952, verkozen in 2012), Paus van Alexandrië en Patriarch van de Prediking van de Heilige Marcus en van gans Afrika (residentie: Caïro, Egypte). Aantal gelovigen: 6 tot 11 miljoen (zeer tegenstrijdige schattingen), van wie 1 miljoen (?) in de diaspora.

5. De Ethiopische orthodoxe Kerk

De Kerk van Ethiopië is in de 4e eeuw ontstaan door het evangelisatiewerk van de Heilige Frumentius, die als Syrische schipbreukeling de Ethiopische kust had bereikt. Deze Kerk heeft vervolgens in het teken gestaan van missiewerk van de koptische Kerk van Egypte en heeft tot 1959 onderhorige betrekkingen onderhouden met het Patriarchaat van Alexandrië, die de leider (ofwel: Abuna) van de Ethiopische Kerk aanwees. Sinds 1959 heeft de Ethiopische Kerk een eigen patriarch en een volledig autochtone hiërarchie. De Kerk van Ethiopië heeft lange tijd in een groot isolement verkeerd en ontwikkelde daarbij zeer bijzondere, op modellen van het Oude Testament geënte, vormen van spiritualiteit, theologie en liturgische gebruiken. De invloed van het monastieke is van overwegend belang. Het christendom was in Ethiopië staatsgodsdienst, totdat de Marxistische revolutie van 1964 het bewind van Negus Haïle Selassie omverwierp. Diens dynastie beroemde zich erop voort te sprouiten uit de liefdesverhouding tussen Salomo en de koningin van Saba. De Kerk heeft onder een periode van vervolging geleden. Haar situatie is nu verbeterd.

Patriarch: Z.H. Abune Mathias (in 1941/42 geboren, in 2013 verkozen), Patriarch van de Ethiopische Tawahedo Kerk, Etcheghie van de zetel van Takla Hâymanot, Aartsbisschop van Aksum (residentie: Addis Abeba, Ethiopië). Etcheghie is de titel die eertijds in Ethiopië toekwam aan de overste van het klooster van Dabra Libanos, dat gesticht is door de heilige Takla Hâymanot († 1313), die als leider werd beschouwd van alle monniken in het land. Tegenwoordig berust deze functie bij de patriarch.

Aantal gelovigen: 48,28 miljoen (ofwel 43,5 % op een bevolking van 111 miljoen Ethiopiërs; door de revolutie is er ook een diaspora ontstaan in Europa en de Verenigde Staten).

6. De Kerk van Eritrea

De vorige eeuw werd Eritrea door de Italianen gekoloniseerd en in 1952 in het rijk van Haïle Selassie opgenomen.

Na een lange oorlog, is Eritrea in 1993 onafhankelijk geworden. Met instemming van het koptisch patriarchaat van Alexandrië heeft zich in 1998 de autocefale Kerk van Eritrea gevormd, wier tradities en patrimonium nagenoeg identiek zijn aan die van de Kerk van Ethiopië. Een eerste patriarch werd in 1998 geconsacreerd door de Koptische

Paus Shenouda III. De moeilijke relaties van deze kerk met de Eritrese regering hebben in 2005 geleid tot de afzetting van de 3de patriarch, Antonios. De zetel is gedurende bijna twee jaar vacant gebleven en de aangeduide opvolger Dioskoros (overleden op 21 december 2015), werd in de praktijk niet erkend door de andere Kerken.

Het patriarchaat was opnieuw vacant tussen het overlijden op 9 februari 2022 van Abune Qerlos (geboren in 1927, gekozen in 2020) en de verkiezing van zijn opvolger, Abune Basilos, op 10 december 2024, de zesde patriarch van zijn Kerk. *Patriarch: Z.H. Abune Basilos (geboren 1954, verkozen in december 2024), patriarch van de Tewahedo-Kerk van Eritrea (residentie: Asmara). Aantal gelovigen: 1,75 miljoen (ongeveer 50% van de bevolking).*

7. De Armeense apostolische Kerk

Het klassieke Armenia (overeenkomend met het oosten van het huidige Turkije en aangrenzende gebieden van de vroegere U.S.S.R. en Iran), is de eerste natie, die als gevolg van de bekering in 301 van koning Tiridates III door de Heilige Gregorius de Verlichter, officieel het christendom heeft aangenomen. Om die reden wordt de Armeense Kerk soms "gregoriaans" genoemd. In de 12e eeuw werd het oude koninkrijk Armenië door het Byzantijnse rijk ingelijfd en daarna gaandeweg bezet door de Seldjoekse Turken. Talrijke Armeniërs vluchtten vooral zuidwaarts richting Cilicië, waar het koninkrijk Klein-Armenië gesticht werd, dat zich tot de 14e eeuw gehandhaafd heeft. Vanaf dat moment tot aan de wedergeboorte in 1991 van een werkelijk onafhankelijke Armeense republiek, waren de Armeniërs verstoken van een eigen Staat. Bovendien is het verschijnsel van de diaspora zich alsmaar scherper gaan aftekenen. De identiteit van de Armeense natie werd door de taal en godsdienst veilig gesteld. In 1915-1917 moesten de Armeniërs van Turkije de eerste grote volkerenmoord van 20e eeuw verduren (tenminste 1.500.000 doden). De Armeense Kerk bestaat uit vier autonome jurisdicties, hoewel alle gelovigen de Catholicos van Etsjmiadzin als primaat en geestelijk leidsman van hun natie erkennen.

7.a. De Catholicos van Etsjmiadzin: Z.H. Karekin II Nersissian (geboren in 1951, verkozen in 1999), Opperste Patriarch en Catholicos van alle Armeniërs (residentie : Etsjmiadzin, Republiek Armenië). Aantal gelovigen: 3,8 in Armenië en de voormalige U.S.S.R., en 2 miljoen in de diaspora (vooral Iran, Irak, India, Egypte, Ethiopië, Europa, Amerika en Australië).

7.b. De Patriarch van Jeruzalem: Z.Z. Nourhan Manoukian (geboren in 1948, verkozen in 2013), Armeense Patriarch van de Apostolische Troon van de Heilige Jacobus van Jeruzalem (residentie: Sint-Jacobusklooster van Jeruzalem). Hoofd van de Heilige Plaatsen van Jeruzalem die toebehoren aan de Armeniërs en de kleine plaatselijke gemeenschap, met jurisdictie over Israël, Palestina en Jordanië. Aantal gelovigen: 7.700.

7.c. De Patriarch van Constantinopel: Z.Z. Sahak II Mashalyan (geboren in 1962, verkozen in 2019), Armeens Patriarch van Constantinopel (residentie: Istanboel, Turkije). Hij maakt in beginsel aanspraak op de jurisdictie over de Armeniërs op Turks grondgebied. In werkelijkheid is enkel de gemeenschap van Istanboel overgebleven. Aantal gelovigen: 65.000.

7.d. De Catholicos van Cilicië : Z. Z. Aram I Keshishian (geboren in 1947, verkozen in 1995), Catholicos van de Armeniërs van het Grote Huis van Cilicië (zetel: Antelias nabij Beiroet, Libanon). Zijn jurisdictie omvat de Armeniërs van Libanon, Syrië, Cyprus, Griekenland en een gedeelte van de uit deze landen afkomstige diaspora. Aantal gelovigen: 200.000.